

Αρχαϊκά Χρόνια

800 π.Χ. -480 π.Χ.

Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
(ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ)

Sarah B. Pomeroy • Stanley Burstein
Walter Donlan • Jennifer Tolbert Roberts
David W. Tandy • Georgia Tsouvala

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ

1^{ος} ελληνικός αποικισμός (12^{ος} – τέλη 9^{ου} αιών.)

Αρχαϊκή εποχή (800-480 π.Χ.)
Σημαντικοί ιστορικοί σταθμοί

2^{ος} αποικισμός

εξέλιξη
πολιτευμάτων

πόλη-κράτος (ριζική
καινοτομία)

τέχνη και πολιτισμός

Ο 2^{ος} ελληνικός αποικισμός

- Ελληνική εξάπλωση στη Μεσόγειο και κρίση της αριστοκρατικής κοινωνίας

2^{ος} ελληνικός αποικισμός →

- οργανωμένη επιχείρηση από τη μητρόπολη με χαρακτήρα αποδημίας σε πιο φιλόξενες ακτές
- νέες πόλεις → αυτόνομες
- Από 8^ο -6^ο π.Χ. αιώνα η πόλη παίρνει τη μορφή που θα την οδηγήσει στην αποθέωσή της.

[Εκτός από την Αθήνα δε μπορούμε να ανασυστήσουμε την πολιτική ιστορία των περισσότερων ελληνικών πόλεων]
Αριστοτέλης, Αθηναίων πολιτεία.

2^{ος} ελληνικός αποικισμός (8^{ος}-6^{ος} αιών.)

αίτια αποικισμού

- **κίνητρα εμπορικά** (κυρίως) λόγω ανάπτυξης σιδηρουργίας
- **η δημογραφική έκρηξη 9^{ου}** → ανάγκη για δημητριακά που δεν ήταν επαρκή στην Ελλάδα
- ίδρυση αποικιών στη νότια Ιταλία, όπου οι Μυκηναίοι είχαν εμπορικά πρακτορεία
- αιτίες αναχώρησης → **εσωτερική κρίση** της πόλης (π.χ. Τάραντας)
- **στενοχωρία** (έλλειψη καλλιεργήσιμης γης) οι παραδόσεις των αρχαίων πηγών και η μελέτη τοποθεσιών → δείχνουν πλούσιες αγροτικές γαίες

2^{ος} ελληνικός αποικισμός (8^{ος}-6^{ος} αιών.)

Η δημογραφική έκρηξη σε συνδυασμό με κάποια εσωτερική κρίση → επαρκείς εξηγήσεις για τις θέσεις που επιλέχτηκαν από τους αποίκους στη Νότια Ιταλία και στον Εύξεινο Πόντο.

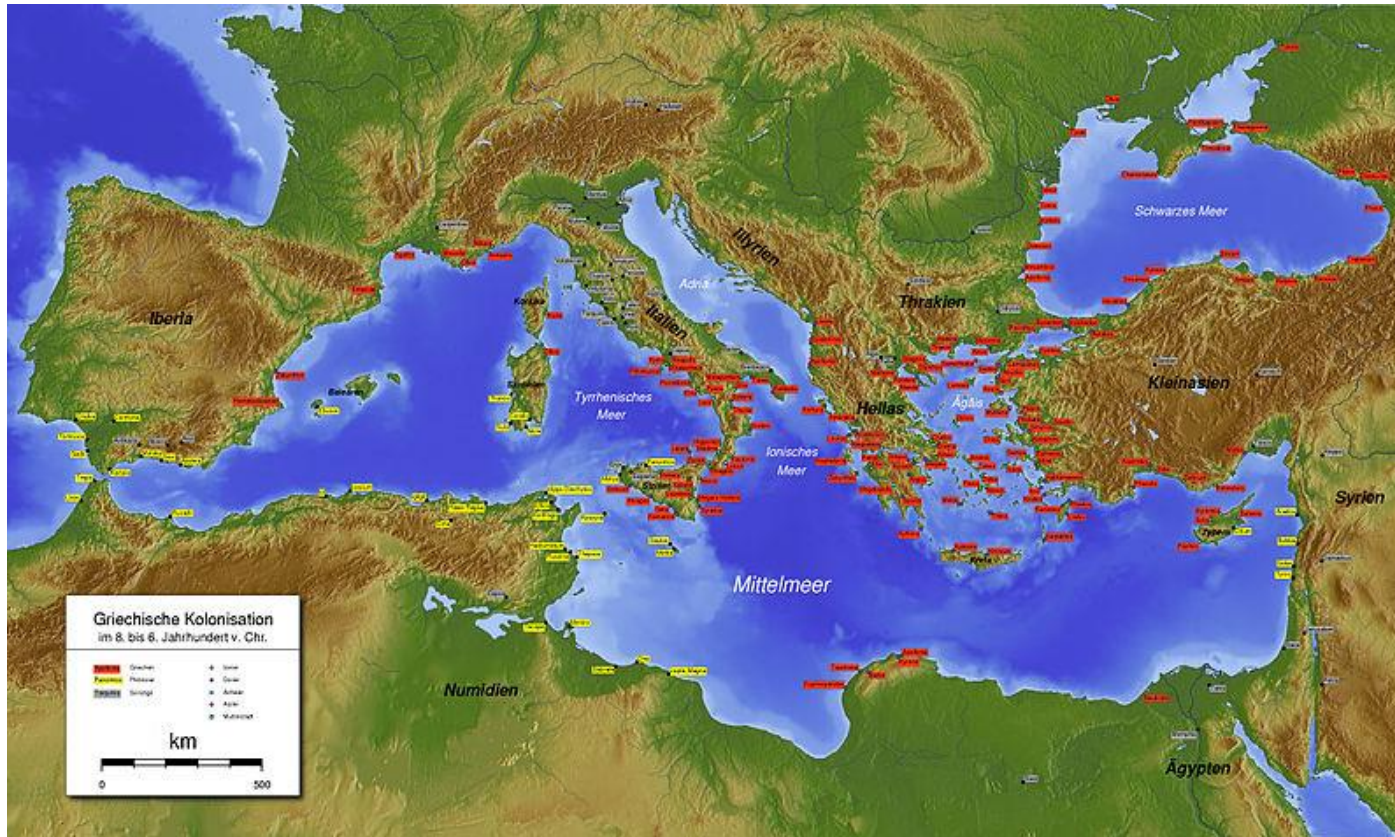
- Φροντίδα διανομής των κατακτημένων γαιών (διανομές → οικιστής = αρχηγός αποστολής)
- Ανασκαφές στα Ίσχια (Πιθηκούσες) μια από τις αρχαιότερες ελληνικές εγκαταστάσεις δείχνουν την ύπαρξη εργαστηρίων **μεταλλεύματος σιδήρου** → ο εφοδιασμός σε μέταλλα **δεν ήταν έξω από τα ενδιαφέροντά** των αποίκων της Εύβοιας
- Όμως οι άποικοι Χαλκιδείς και Ερετριείς ιδρύουν την **Κύμη** στην καρδιά μιας εύφορης κοιλάδας.

2^{ος} ελληνικός αποικισμός (8^{ος}-6^{ος} αιών.)

- Η ελληνική πόλη από τη γέννησή της **είχε ανάγκη** από **αγροτική γη** που θα μοιράζονταν τα μέλη της αστικής κοινότητας.
- Ίδρυση νέας πόλης → **κατάκτηση χώρας** και **καλλιεργήσιμης γης** → αποικισμός μέσω **απόκτησης γης για όσους την στερούνταν**
- Επιλογή τοποθεσίας → εφοδιασμός σε μέταλλα, ξυλεία → έλεγχος διελεύσεων (στρατηγικοί και εμπορικοί δρόμοι)
- **Η ελληνική πόλη χωρίς εδαφικές κτήσεις ήταν κάτι αδιανόητο.**

2^{ος} ελληνικός αποικισμός
(8^{ος}- 6^{ος} αιών.)

Οι Έλληνες εξαπλώνονται σε όλη
την περιοχή της Μεσογείου
θαλάσσης.

Αρχαίο ελληνικό πλοίο

- Το πλοίο που τους ταξίδεψε στους επιλεγμένους προορισμούς τους

Στάδια αποικισμού στη Μεσόγειο, μέσα 8^{ου}- 6^{ου}

Μέσα 8^{ου}

1^η φάση

- Ευβοείς + Έλληνες από ηπειρωτική Ελλάδα → **Νότια Ιταλία, Σικελία**

Α΄ περίοδος εξάπλωσης - μέσα 8^{ου}

- **Ευβοείς** → Πιθηκούσες 775 π.Χ., Κύμη στην Καμπανία
Αίτια → αναζήτηση μεταλλευμάτων σιδήρου και καλλιεργήσιμης γης
- **Χαλκιδείς** → Νάξος, Κατάνη, Λεοντίνοι, Ζάγκλη, Ρήγιο
- Από την εποχή της σύρραξης για το **Ληλάντιο πεδίο** η ηττημένη Ερέτρια έπεσε σε μαρασμό (Ληλάντιος πόλεμος, τέλη 8^{ου} π.Χ. αιών.)
- **Μεγαρείς** → Υβλαία Μέγαρα
- **Κορίνθιοι** → Συρακούσες
- **Λοκροί** → Επιζεφυρίους Λοκρούς
- **Ρόδιοι και Κρήτες** → Γέλα

Ευβοείς και Έλληνες
από την ηπειρωτική
Ελλάδα → Νότια
Ιταλία, Σικελία

2^η Φάση → το 2^ο τέταρτο του 7^{ου}

Έλληνες από νησιά +Μ. Ασία → **Δύση, Αφρική, Εύξεινο Πόντο**

Β' περίοδος αποικισμού - 2^ο τέταρτο 7^{ου}

- **Ίδρυση αποικιών από τις αποικίες στη Νότια Ιταλία**
- Μετατόπιση ενδιαφέροντος → Β. Αιγαίο, Προποντίδα, Εύξεινο Πόντο, Παράλια Αφρικής, Γαλατίας και Ισπανίας

Σημαντικές αποικίες:

- **Θάσος** < Πάρος
- **Μαρωνεία** στη **Θράκη** < Χίος
- **Αίνος** < Κύμη
- **Αστακός, Χαλκηδόνα, Σηλυβρία, Βυζάντιο** < Μέγαρα
- **Κύζικος, Άβυδος, Σινώπη** < **Αμισός, Ίστρος, Όλβια** < Μίλητος
- **Κυρήνη** < Θήρα
- **Ναύκρατις** (πρακτορείο στην Αίγυπτο) < άποικοι από Χίο + Τέω + Φώκαια
- **Μασσαλία νότια Γαλλία** < **Φώκαια** (πλούσια σε κασσίτερο, έλλειψη χώρας → διαμετακομιστικό λιμάνι → στροφή στο εμπόριο, με γαλέρες 'πεντηκοντόρους')
- Μασσαλία → ίδρυσε πρακτορεία στην Ιβηρική
- Η ίδρυση πρακτορείων και οικισμών → που έγιναν ανεξάρτητες πόλεις από τις Ηράκλειες στήλες μέχρι τον Καύκασο θα έχει σημαντικές συνέπειες για την ανάπτυξη του ελληνικού κόσμου.

Μετατόπιση ενδιαφέροντος
προς το Β. Αιγαίο,
Προποντίδα, Εύξεινο Πόντο,
Παράλια Αφρικής, Γαλατίας
και Ισπανίας

Περιοχές 2^{ου} Αποικισμού

Τα χαρακτηριστικά του 2^{ου} ελληνικού αποικισμού

Οικιστής → αρχηγός εκστρατείας, οργάνωνε τις νέες πόλεις

- διανομή καλλιεργήσιμης γης (ίσως με κλήρο π.χ. Υβλαία Μέγαρα)
- χτίσιμο ιερών
- θέσπιση νόμων (συχνά αντιγραφή μητρόπολης) π.χ. νήσος Λιπάρι (580 π.Χ.)
<Κνίδος + Ρόδος αντί για διανομή της γης έκαναν ομαδικές καλλιέργειες

Σχέσεις με το ντόπιο περιβάλλον

- ο εγχώριος βασιλιάς χαρίζει γαίες ή προνόμια π.χ. Άμασις στην Αίγυπτο ή στα Υβλαία Μέγαρα στους Μεγαρείς
- σύναψη γάμων στη Μασσαλία → ο βασιλιάς παντρεύει την κόρη του Πρώτη με τον οικιστή από τη Φώκαια
- οι εγχώριοι πληθυσμοί σε κατάσταση δουλείας, π.χ. Βιθυνοί στο Βυζάντιο
- ειρηνικές σχέσεις, π.χ. στη Σικελία οι ντόπιοι με τους Χαλκιδείς
- εντάσεις όμως στη Γέλα και στις Συρακούσες

Συνέπειες του 2^{ου} ελληνικού αποικισμού

Η εξάπλωση των Ελλήνων από τον 8^ο - 6^ο π.Χ. αιώνα μετέβαλε αισθητά την ισορροπία του κόσμου της Μεσογείου με συνέπεια την:

- **εξάπλωση ελληνικού πολιτισμού:**
διάχυση κοινωνικών πρακτικών, τεχνικών, τέχνης, θρησκευτικών πεποιθήσεων, νόμων και γραφής
- **ανταλλαγή ιδεών** → μεταβολές στις κοινωνικές δομές των ελληνικών πόλεων
- **ανάπτυξη εμπορίου**

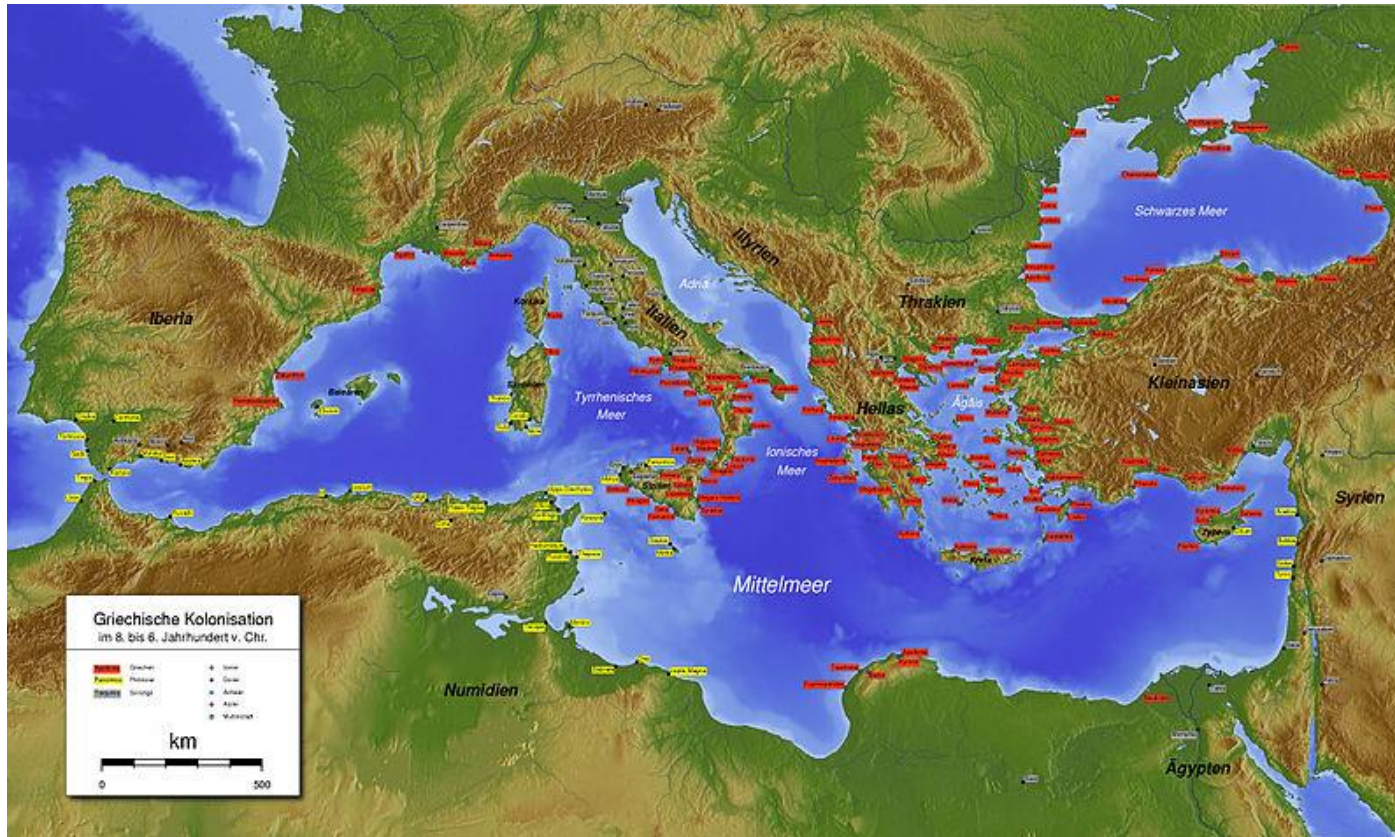
1. Η ίδρυση ελληνικών αποικιών στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο της Μεσογείου δημιούργησε βαθμιαία ένα τεράστιο δίκτυο εμπορικών ανταλλαγών. →

2. Η ανταλλαγή εμπορευμάτων ανάμεσα στις αποικίες και τις μητροπόλεις καθώς και ανάμεσα στις αποικίες και τους αυτόχθονες λαούς, σ' όλη την έκταση της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου είχε ως αποτέλεσμα τη θεαματική ανάπτυξη του εμπορίου.

3. Η ανάπτυξη του εμπορίου αύξησε τη ζήτηση βιοτεχνικών προϊόντων κι αυτή με τη σειρά της προκάλεσε την ανάπτυξη της βιοτεχνίας.

2^{ος} ελληνικός αποικισμός
(8^{ος}- 6^{ος} αιών.)

Ανάπτυξη εμπορικών δικτύων σε
όλη τη Μεσόγειο θάλασσα

4. Καθώς το εμπόριο αναπτυσσόταν αναγκαστικά βελτιώθηκαν και τα μέσα διεξαγωγής του. →

Η εξέλιξη της ναυπηγικής τέχνης έδωσε μεγαλύτερα, ταχύτερα και ασφαλέστερα πλοία για τη μεταφορά ανθρώπων και εμπορευμάτων.

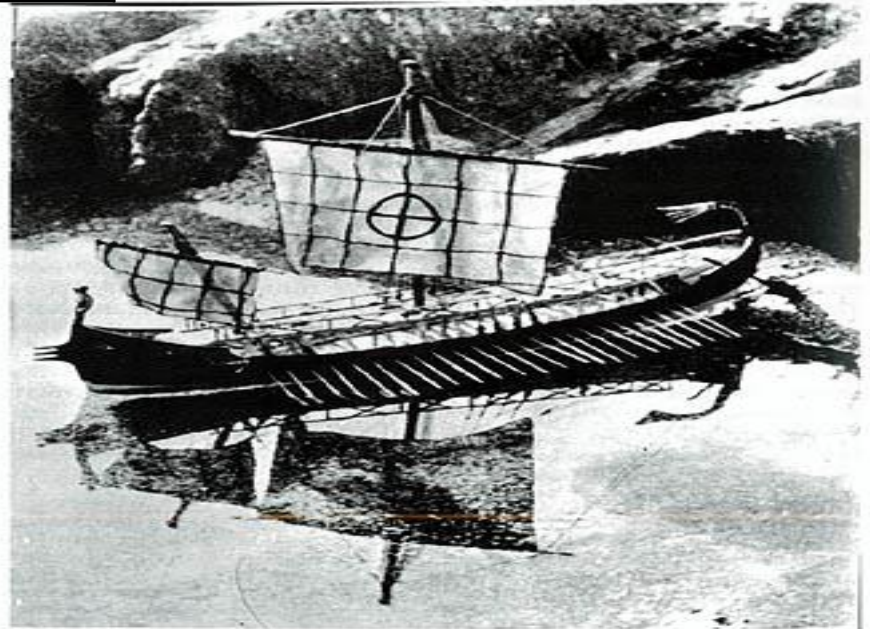

5. Παράλληλα, η ανάγκη καθιέρωσης κοινά αποδεκτών μονάδων μέτρησης της αξίας των εμπορευμάτων έφερε τη διάδοση του νομίσματος και τα πρώτα βήματα εκχρηματισμού της οικονομίας.

Αθηναϊκή τριήρης, 5ος αι. π.Χ. Οι τριήρεις ήταν σκάφη στενόμακρα που ταξίδευαν με πανιά και ναυμαχούσαν με κουπιά. Καθισμένοι σε τρεις βαθμίδες, οι κωπηλάτες κινούσαν το πλοίο με μεγάλη ταχύτητα. Με τις τριήρεις κυριάρχησαν οι Αθηναίοι στις θάλασσες.

Ομοίωμα του σκάφους με το οποίο πραγματοποίησε το ταξίδι του ο Πυθέας.

Ο Πυθεύς ο Μασσαλιώτης (380- 310 π.Χ.) γεωγράφος, έμπορος και εξερευνητής ταξίδευσε από τη νότια Γαλλία στη θάλασσα της βόρειας Ευρώπης, στην Ισλανδία και πιθανόν έφτασε στη Γροιλανδία.

Ο Πυθέας περιέγραψε το ταξίδι του σε δύο βιβλία του: στο *Περί Ωκεανού* και στο *Γης περίοδος*, από τα οποία σώζονται μόνο αποσπάσματα έργα άλλων συγγραφέων.

Η κρίση της αριστοκρατίας

Πηγές:

- Ομηρικά έπη,
- λυρική ποίηση,
- παραστάσεις → χαρακτηριστικά ζωής

άριστοι → 'οι καλύτεροι απ' όλους'

- δραστηριότητες: κυνήγι, πόλεμος, επίβλεψη οίκων και κτημάτων που καλλιεργούσαν δούλοι ή εξαρτημένοι αγρότες

Αριστοκρατίες → εκλεπτυσμένες – Μ. Ασία

→ άξεστες-Αττική και Πελοπόννησο
όμως με τις ίδιες αξίες

Οι 3 παράγοντες
κρίσης της
αριστοκρατίας

- αγροτική κρίση
- αλλαγή της
πολεμικής τακτικής
- εφεύρεση
νομίσματος

Η αγροτική κρίση - επανάσταση

Πηγές: Ησίοδος, Όμηρος

‘δωροφάγους βασιλείς’ αλλά ο λαός δεν έφτανε στην επανάσταση

- έλλειψη γης, στενοχώρια
- δημογραφική έκρηξη
- άνιση κατανομή της γης

- Αίτημα → **ισομοιρία της γης, αναδασμός**

Πηγές: Αριστοτέλης, *Αθηναίων πολιτεία*, Πλούταρχος, *Σόλων*

- **Αθήνα 7^{ος} π.Χ.** → ακραία ανισότητα γαιοκτησίας

→ οικονομική ανασφάλεια → δυσαρέσκεια → στάση

Αριστοτέλης → οι φτωχοί υποδουλώθηκαν στους πλούσιους

Εκτημόριοι (κατέβαλλαν το 1/6 από την παραγωγή, όσοι δεν μπορούσαν να εξοφλήσουν τα χρέη τους → δούλοι)

1. Η αγροτική κρίση

Πλούταρχος → εκτημόριοι → αγρότες
εξαρτημένοι
→ χρεωμένοι χωρικοί
(ελεύθεροι χωρικοί)

Σόλων

- Άρση υποθηκών
- Απελευθέρωση από τα ασήκωτα βάρη
- Επαναφορά αυτών που είχαν πουληθεί ως δούλοι ή είχαν αυτοεξοριστεί
- **Αντιτάχθηκε, όμως, στο αίτημα για ανατροπή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος** → (αυτό σημαίνει ότι ένα μέρος του πληθυσμού της πόλης είχε ευαισθητοποιηθεί στο θέμα της ισότητας των δικαιωμάτων).

Πλούταρχος, Σόλων 13

Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση του λαού στην Αθήνα το 2^ο μισό του 7^{ου} αιώνα π.Χ.

- οί δ' Ἀθηναῖοι τῆς Κυλωνείου πεπαυμένης ταραχῆς καὶ μεθεστώτων, ὥσπερ εἴρηται, τῶν ἐναγῶν, τὴν παλαιᾶν αὐθις στάσιν ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐστασίαζον, ὅσας ἡ χώρα διαφορὰς εἶχεν, εἰς τοσαῦτα μέρη τῆς πόλεως διαστάσης. ἦν γὰρ τὸ μὲν τῶν Διακρίων γένος δημοκρατικώτατον, ὀλιγαρχικώτατον δὲ τὸ τῶν Πεδιέων: τρίτοι δ' οἱ Πάραλοι μέσον τινὰ καὶ μεμιγμένον αἰρούμενοι πολιτείας τρόπον, ἐμποδῶν ἦσαν καὶ διεκώλυον τοὺς ἐτέρους κρατῆσαι.
- τότε δὲ τῆς τῶν πενήτων πρὸς τοὺς πλουσίους ἀνωμαλίας ὥσπερ ἀκμὴν λαβούσης παντάπασιν ἐπισφαλῶς ἡ πόλις διέκειτο, καὶ μόνως ἂν ἐδόκει καταστῆναι καὶ παύσασθαι ταραττομένη τυραννίδος γενομένης. **ἅπας μὲν γὰρ ὁ δῆμος ἦν ὑπόχρεως τῶν πλουσίων. ἢ γὰρ ἐγεώργουν ἐκείνοις ἕκτα τῶν γινομένων τελοῦντες, ἔκτημόριοι προσαγορευόμενοι καὶ θῆτες, ἢ χρέα λαμβάνοντες ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἀγώγιμοι τοῖς δανείζουσιν ἦσαν, οἱ μὲν αὐτοῦ δουλεύοντες, οἱ δ' ἐπὶ τὴν ξένην πιπρασκόμενοι.**

2. Η οπλική επανάσταση

- Από τον 7^ο αιώνα → νέος τρόπος διεξαγωγής μάχης → **η φάλαγγα**

Οπλίτης → βαρύ οπλισμό (θώρακα – κράνος- δόρυ –ασπίδα στρογγυλή με 2 λαβές) που αγόραζε ο πολεμιστής.

διάταξη σε φάλαγγα → η συλλογική μαχητική προσπάθεια δίνει τη νίκη **σε αυτούς που θα μείνουν κύριοι του εδάφους τους**. Οι στρατιώτες μάχονται για να παραμείνει αδιάσπαστη η φάλαγγα, **όχι για να αναδειχτεί ο ήρωας**.

σημασία αυτής της αλλαγής →

- 1. θρίαμβος της **αρχής της ισότητας και ανταλλαξιμότητας** → η ισότητα μεταξύ ομοίων αποκλείει το ατομικό κατόρθωμα

2. Η οπλιτική επανάσταση 7^{ος} π.Χ. αιών.

- 2. επιβεβαιώνει το δεσμό της πόλης με το έδαφός της → προάσπιση πατρίου εδάφους
- 3. Η φάλαγγα **συνασπίζει όλους** αυτούς που μπορούν να προμηθευτούν την πανοπλία τους.
- **Ο πόλεμος παύει να είναι προνόμιο των αριστοκρατών** → ο κύκλος επεκτείνεται και συμπεριλαμβάνει αυτούς που αποτελούν την κοινότητα της πόλης.

2. Η οπλιτική επανάσταση 7^{ος} π.Χ. αιών.

Αριστοτέλης 'πόλις οπλιτών'

- Εκτός από τη Σπάρτη δεν υπήρχε πλήρης αντιστοιχία (**σώμα πολιτών = σώμα οπλιτών**)
- Η υιοθέτηση της φάλαγγας των οπλιτών συντέλεσε στη **σύμπραξη** εκείνων που αποτελούσαν **τον δήμο** με εκείνους που αποτελούσαν **το σώμα των οπλιτών** → **τροποποίηση πόλης** →
- Έτσι αυτοί που καλούνταν να συμμετάσχουν στην υπεράσπιση του εδάφους της πόλης δεν ήταν δυνατόν να μην απαιτούν το μερίδιό τους από τα ωφέληματα του πολέμου (μερίδιο σε **λάφυρα** και σε **κατακτημένα εδάφη**) → **η αρχή της ισότητας επεκτάθηκε από το υλικό στο πολιτικό επίπεδο.**

3. Η εφεύρεση του νομίσματος

Τέλος του 7^{ου} π.Χ. αιώνα στην ασιατική Ελλάδα (χρήση νομίσματος από τους Λυδούς)

Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* 1133b

ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται ἂν δεηθῆ, τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητῆς ἐσθ' ἡμῖν: δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό: οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύναται: ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι

- **Εφεύρεση νομίσματος** ήταν αποτέλεσμα της ανάπτυξης των εμπορικών ανταλλαγών λόγω του ότι ήταν ευκολότερες και το νόμισμα αποτελούσε ένα **μέτρο υπολογισμού της αξίας** των ανταλλασσόμενων προϊόντων.
- [το νόμισμα χωρίς υποδιαίρεσεις δεν έπαιζε ρόλο στις τοπικές συναλλαγές για αυτό και η κυκλοφορία νομισμάτων ήταν περιορισμένη]
- Μάλλον συντέλεσε στον προσδιορισμό των αξιών, έννοια **ηθική και όχι οικονομική**.

3. Η εφεύρεση του νομίσματος

- **Το νόμισμα** → μέσο ομαλοποίησης των κοινωνιών (στα χέρια των νομοθετών που επιθυμούσαν τη σωστή ισορροπία ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας της πόλης)
- **Χρησιμότητα** → παρακράτηση φόρων,
→ αμοιβή μισθοφορικού στρατού,
→ ποινές
- **Συνέπειες** → πλούτος κινητός στα χέρια των εμπόρων και τεχνητών σε αντίθεση με τον πλούτο των αριστοκρατών της πόλης) π.χ. ποίημα του Θέογνη του Μεγαρέα
- Όμως στην κλασική Αθήνα, την πιο εμπορική πόλη, οι βιοτέχνες και οι έμποροι αντιμετώπιζονταν με καχυποψία.
- **Συμπέρασμα** → το νόμισμα δεν έφερε την κρίση αλλά συνέβαλε στη διαμόρφωση της φυσιολογίας του ελληνικού κόσμου και στην έξοδο από την κρίση

Τα αρχαία νομίσματα

Τα αρχαία νομίσματα

Παρακαλώ να μελετήσετε για το επόμενο μάθημα τα ακόλουθα αποσπάσματα:

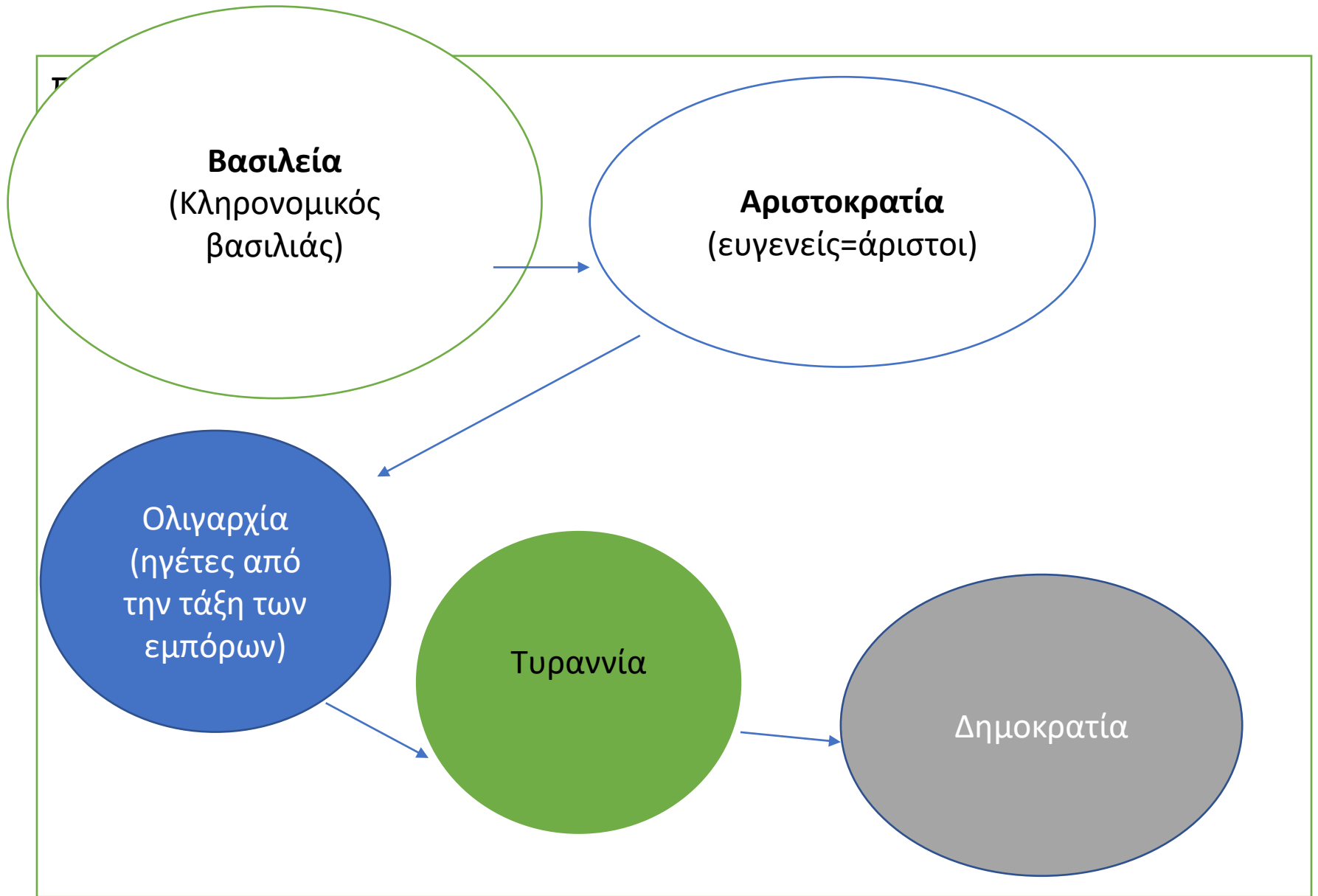
- **Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 9. 13**
- **Ηρόδοτος, *Ιστορίαι*, V 89-92**

Ευπαλίνειο όρυγμα:

- www.youtube.com/watch?v=AJTwxCaOODM&feature=youtu.be

Η εξέλιξη των πολιτευμάτων

Οι Τυραννίδες

Οι τύραννοι

7^{ος} π.Χ. αριστοκρατική κοινωνία → αναταραχές

- Πριν την εμφάνιση των νομοθετών, οι οποίοι με την θέσπιση των νόμων εξασφάλισαν δικαιοσύνη και εξομάλυναν τις αντιθέσεις, εγκαθιδρύθηκαν οι τυραννίες, **καθεστώτα που ήταν η ίδια η άρνηση των αξιών της πόλης**

Αρχαϊκές τυραννίες

- **Ο Θουκυδίδης** (Α, 13, 1) συνέδεε την εμφάνιση των τυραννίδων στο ελλαδικό χώρο με τον **πλούτο** και τη δύναμη της **ναυτιλίας** (π.χ. Κόρινθος, Σάμος) και την εφεύρεση τριήρους.

Θουκυδίδης, Α, 13.

‘δυνατωτέρας δὲ γιγνομένης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν χρημάτων τὴν κτῆσιν ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ποιουμένης τὰ πολλὰ τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταντο, τῶν προσόδων μειζόνων γιγνομένων (πρότερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι) , ναυτικά τε ἐξηρτύετο ἡ Ἑλλάς, καὶ τῆς θαλάσσης μᾶλλον ἀντεῖχοντο.’

Οι αρχαϊκές τυραννίδες

- **Πλούτος** → αύξηση πόρων, προσόδων από τη φορολόγηση του εμπορίου (Οι αρχαίοι συνέδεαν τη τυραννίδα με μια αγροτική πολιτική επωφελή για το δήμο).
- Η **τυραννίδα** ήταν μια από τις απαντήσεις που δόθηκαν στην κρίση της αριστοκρατικής κοινωνίας του 7^{ου} π.Χ. και μετέπειτα.
- Η πολιτική των τυράννων, που στηρίζονταν αρχικά σε όσους αισθάνονταν πολιτικά παραγκωνισμένοι και αποκομμένοι αλλά και κοινωνικά αδικημένοι (εξαθλιωμένοι αγρότες, οπλίτες που ενδιαφέρονταν για πολιτική ισότητα) συντέλεσε ώστε να αποδομηθούν οι υπάρχουσες βάσεις της κοινωνίας.

Οι ελληνικές πόλεις που γνώρισαν την Τυραννίδα

Κόρινθος

Συκιών

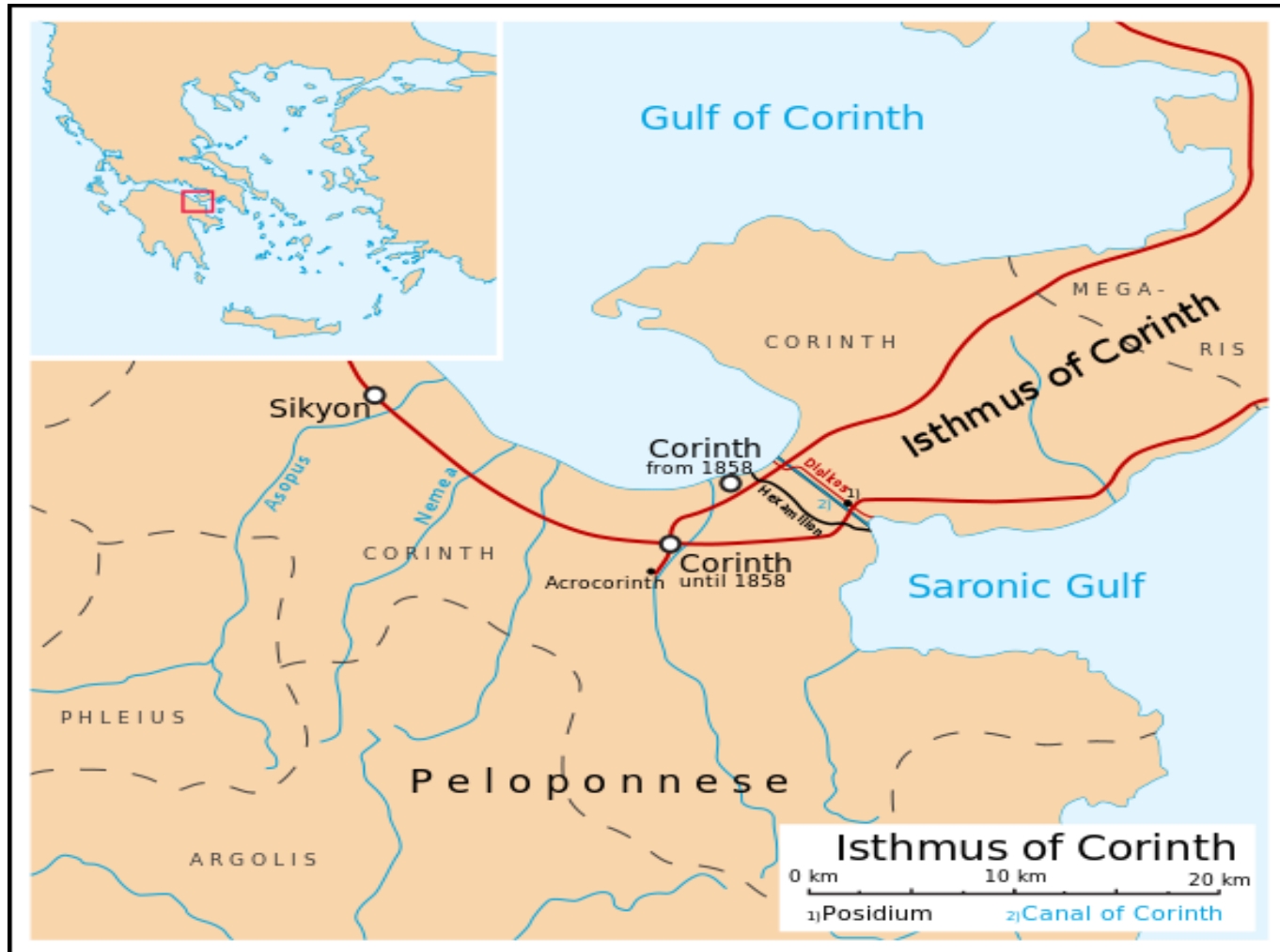
Άργος

Σάμος

Αθήνα

Μέγαρα

Η αρχαία Κόρινθος και Σικυώνα

Οι Κυψελίδες της Κορίνθου

Κόρινθος → στρατηγική και εμπορική σημασία

→ ναυπηγικό κέντρο (ναυπηγήθηκαν οι πρώτες τριήρεις)

→ ακμή κεραμικής

→ πρωτοπόροι στον αποικισμό

- Δεν ξέρουμε την επίδραση της ανάπτυξης του εμπορίου και της βιοτεχνίας / χειροτεχνίας στην αριστοκρατική κοινωνία της πόλης.

Κύψελος (γιος του Βακχιάδη) 7^{ος} αιώνας → 1^{ος} τύραννος Κορίνθου

- απόκτησε την εύνοια του δήμου, γιατί **δεν επέβαλλε πρόστιμα**, ούτε **ποινές φυλάκισης ή δουλεία** σε όσους δεν μπορούσαν να εξοφλήσουν τα χρέη τους.
- Κινήθηκε **εναντίον της ολιγαρχίας** και μερίμνησε για την **ίση διανομή αγαθών**.
- Κυκλοφορούσε χωρίς φρουρά ([Αριστοτέλης, Αθηναίων Πολιτεία 1315b](#)), ίσως τον προστάτευε ο δήμος των οπλιτών. *ὁ μὲν γὰρ Κύψελος δημαγωγὸς ἦν καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν ἀδορυφόρητος, Περίανδρος δ' ἐγένετο μὲν τυραννικός, ἀλλὰ πολεμικός.*

Παρακράτηση του 1/10 των αγαθών στην Κόρινθο για το Δία.

1^η κοπή νομισμάτων

- ίσως και νέα διανομή μεριδίων → μακροήμερευση

Ο Περίανδρος (668-584 π.Χ.)

Διατηρούσε 300 δορυφόρους και ήταν περιώνυμος για την κακουργία του. Προέβη σε κοινωνικές αλλαγές και προστάτευσε τις τέχνες και τα γράμματα για αυτό και θεωρήθηκε ως ένας από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας.

- Περιορίσε τις δαπάνες και φορολόγησε τους πλούσιους.
- Προέβη σε κατασχέσεις των περιουσιών τους,
- Ακολούθησε επιτυχή ναυτική πολιτική και σύναψε σχέσεις με τους Λυδούς.
- **Ο Ηρόδοτος (V 92)** μάς πληροφορεί ότι κάποτε ο Περίανδρος ζήτησε συμβουλή από τον τύραννο της Μιλήτου Θρασύβουλο πώς να στερεώσει καλύτερα την Αρχή του και έλαβε με συμβολική πράξη την απάντηση, ότι θα πρέπει να εξοντώσει κάθε ισχυρό αντίπαλο ή αντιδρώντα στο έργο του.
- Το α΄ μισό του 6^{ου} αιώνα **η Κόρινθος** ήταν η πόλη με τη μεγαλύτερη αφθονία αγαθών.

Ηρόδοτος V 92

[5.92ζ.1] »Αυτός λοιπόν κράτησε την εξουσία τριάντα χρόνια κι ώς το τέλος της ζωή του όλα τού ήρθαν δεξιά· διάδοχός του στο τυραννικό αξίωμα γίνεται ο γιος του Περίανδρος. Λοιπόν, αυτός ο Περίανδρος στην αρχή ήταν πιο καλοσυνάτος απ' τον πατέρα του, από την ώρα όμως που έστειλε απεσταλμένο και σχετίστηκε με τον Θρασύβουλο, τον τύρανο της Μιλήτου, έγινε πολύ πιο αιμοβόρος από τον Κύψελο.

[5.92ζ.2] Έστειλε δηλαδή απεσταλμένο του στον Θρασύβουλο και ρωτούσε να μάθει με ποιό τρόπο θα εξασφάλιζε μεγαλύτερη σταθερότητα στο καθεστώς του και θα κυβερνούσε όσο γίνεται καλύτερα την πόλη. Κι ο Θρασύβουλος πήρε τον άνθρωπο που ήρθε από τον Περίανδρο έξω από την πόλη, κι αφού μπήκαν σε χωράφι με σπαρτά, από τη μια διέσχιζε τα μεστωμένα στάχυα ρωτώντας και ξαναρωτώντας και μπερδεύοντας τον απεσταλμένο, ποιός λόγος τον έφερε από την Κόρινθο, κι από την άλλη, έτσι κι έβλεπε κάποιο στάχυ να υψώνεται πάνω απ' τ' άλλα, το τσάκιζε και τσακίζοντας το τό έριχνε καταγής, συνεχώς· στο τέλος μ' αυτό τον τρόπο τα πιο καμαρωτά και τα πιο ψηλά στάχυα τα ρήμαξε.

[5.92ζ.3] Κι αφού διέσχισε όλο το χωράφι και δεν έβγαλε λέξη απ' το στόμα του, στέλνει πίσω τον απεσταλμένο. Κι όταν γύρισε στην Κόρινθο ο απεσταλμένος, ο Περίανδρος ανυπομονούσε ν' ακούσει τη συμβουλή· κι ο άλλος του είπε πως συμβουλή καμιά δεν του έδωσε ο Θρασύβουλος, κι ό,τι τα 'χει χαμένα μ' αυτόν, που τον έστειλε σ' έναν άνθρωπο με σαλεμένο μυαλό, που ρήμαζε την ίδια τη σοδειά του, και του διηγόταν τα καμώματα του Θρασύβουλου.

[5.92η.1] »Αλλά ο Περίανδρος κατάλαβε τί νόημα είχε αυτό το κάμωμα κι έβαλε με το νου του πως ο Θρασύβουλος του έδινε συμβουλή να σκοτώνει τους πολίτες που ξεχωρίζουν απ' τους άλλους, και τότε έδειξε τη σκληρότητά του απέναντι στους συμπολίτες του σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια. Γιατί, ό,τι άφησε στον τόπο του ο Κύψελος με τους φόνους και τους κατατρεγμούς, το αποτέλειωσε ο Περίανδρος· μάλιστα μια μέρα έγδυσε όλες τις γυναίκες της Κορίνθου εξαιτίας της γυναίκας του, της Μέλισσας.